

**ගන්තෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ ප්‍රදර්ශිත කෞතුක වස්තු
සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර ඇති 'ඉදිරිපත් කිරීම හා
අර්ථකථන' ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ ස්වාධීන අධ්‍යයනයක්**

යූ.ඩී.ආර්. ෂෙහාන් තිලකරත්න

පර්යේෂණ සහකාර, පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශය, පේරාදෙණිය විශ්වවිද්‍යාලය

shehanthilakarathna1205@gmail.com

සංකෙෂ්පය

කිසියම් රටක ජීවත්වන ජනතාවගේ ආරම්භය හෝ මුල් පදිංචියේ සිට මෑත කාලය දක්වා සිදුව ඇති වෙනස්වීම් සමූදාය ප්‍රදර්ශිත කැඩපතක් වශයෙන් කෞතුකාගාර හඳුනාගත හැකිය. පෞරාණික භාණ්ඩ එක්රැස් කිරීම, සංරක්ෂණය, ප්‍රදර්ශනය කිරීම, ආරක්ෂා කිරීම වැනි වැදගත් කාර්යයන් රැසක් කෞතුකාගාරයකින් සිදුවේ. කෞතුකාගාරයක් සතු භාණ්ඩ ප්‍රදර්ශනය කිරීමේ දී 'අර්ථකථනය කිරීම හා ඉදිරිපත් කිරීම' යන සංකල්පය තීරණාත්මකව වැදගත් වේ. මන්ද කෞතුකාගාරයට ලැබෙන ජන ප්‍රසාදය තීරණය කිරීම කෙරෙහි ඒ සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර තිබෙන ක්‍රියාමාර්ග සෘජුව ම බලපාන බැවිනි. උරුමය අර්ථකථනය හා ඉදිරිපත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කළ යුතු උපායමාර්ග පිළිබඳව 2008 ICOMOS ප්‍රඥප්තිය මගින් ද ශ්‍රීමත් ටීල්ඩන්, තිමෝති ඇම්බාස් වැනි අය විසින් ද කරුණු ඉදිරිපත් කර ඇත. ඒවා අවධානයට ගනිමින් ගන්තෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරයේ කෞතුක වස්තු 'අර්ථකථනය කිරීම හා ඉදිරිපත් කිරීම' සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර තිබෙන ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව ස්වාධීන නිරීක්ෂණයක් සිදුකිරීම මෙහි අරමුණ විය. ගන්තෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ කෘෂි උරුමය 'අර්ථකථනය කිරීම හා ඉදිරිපත් කිරීම' සම්බන්ධයෙන් විධිමත් ක්‍රමවේද හා උපායමාර්ග අනුගමනය කර තිබේ ද? යන්න මෙහි අධ්‍යයන ගැටලුව විය. අධ්‍යයන ක්‍රමවේදය වශයෙන් පුස්තකාල අධ්‍යයනය සහ ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනය යන ක්‍රමවේද භාවිත කළ අතර වගු, රූක් සටහන් සහ ඡායාරූප භාවිතයෙන් තොරතුරු වර්ගීකරණය කොට විශ්ලේෂණාත්මක හා සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයනය මගින් අර්ථකථනයන් සිදුකෙරිණි. 'අර්ථකථනය කිරීම හා ඉදිරිපත් කිරීම' සම්බන්ධයෙන් ICOMOS ප්‍රඥප්තිය තුළ දක්වන මූලධර්මවලට මෙන් ම ශ්‍රීමත් ටීල්ඩන්, තිමෝති ඇම්බාස් ඉදිරිපත් කර තිබෙන උපායමාර්ගවලට ද අවධානය යොමුකරමින් ගන්තෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ කෞතුක වස්තු නරඹන්නන්ට අර්ථකථනය කොට ඉදිරිපත් කොට තිබේ. එය ප්‍රශස්ත ආකාරයෙන් සිදුකර තිබෙන බවට නිරීක්ෂණය විය. කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ අංක 15 මැදිරිය සමඟ සැසඳීමේ දී තිමෝති ඇම්බාස් දක්වන ගතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රමවේද මේ තුළ අනුගමනය කර නොතිබීම දුර්වලතාවක් ලෙස හඳුනාගත හැකි වූ අතර මෙම කෞතුකාගාරයේ ඉදිරි සාර්ථකත්වය උදෙසා එම ගතික උපායමාර්ගික ක්‍රමවේද අනුගමනය කිරීම වැදගත් බවට පෙන්වාදිය හැකිය.

මූලාශ්‍ර පද : අර්ථකථන කිරීම, ඉදිරිපත් කිරීම, කෞතුකාගාර, ගන්තෝරුව, නරඹන්නන්

හැඳින්වීම

වර්තමාන ලෝකය තුළ 'කෞතුකාගාර' යන්න සුවිශේෂී ආයතනයක් වශයෙන් සැලකෙයි. එය ලොව බොහෝ රටවල මිනිසාගේ දෛනික ජීවිතයට සමීප ආයතනයක් වශයෙන් ද හඳුනාගත හැකිය. ජාත්‍යන්තර කෞතුකාගාර සංගමය මඟින් 'කෞතුකාගාරය' යන්න පහත පරිදි නිර්වචනය කර තිබේ.

"මිනිසා හා ඔහුගේ පරිසරය පිළිබඳ ද්‍රව්‍යමය සාක්ෂි අත්පත් කරගන්නා වූ, සංරක්ෂණය කරන්නා වූ, පර්යේෂණ පවත්වන්නා වූ හා ප්‍රදර්ශනය කරන්නා වූ ද, මහජනයාගේ අධ්‍යයනය, අධ්‍යාපනය හා සන්නුෂ්ටිය සඳහා විවෘතව පවතින, සමාජයේ සේවයට හා දියුණුවට පවත්වාගෙන යන ලාභ නොලබන ස්ථිර ආයතන කෞතුකාගාර වශයෙන් හැඳින්විය හැකිය." (ද සිල්වා, 2016).

කෞතුකාගාරයක ප්‍රදර්ශිත කෞතුක වස්තු 'අර්ථකථනය කිරීම හා ඉදිරිපත් කිරීම' සිදුකර ඇති ආකාරය ඉතා වැදගත් වේ. මන්ද අදාළ කෞතුකාගාරයට ලැබෙන ජන ප්‍රසාදය ඒ මත රඳා පවතින බැවිනි. තමන් සතුව පවතින ප්‍රදර්ශක කෞතුක වස්තූන්හි වටිනාකම, ඒවායෙහි අදාළත්වය හා ඒවායේ ඓතිහාසිකත්වය පිළිබඳව නරඹන්නන්ට දැනුමක්, අවබෝධයක් ලබාදීම කෞතුකාගාරයක් පවත්වාගෙන යන්නන්ගේ ප්‍රධාන අරමුණකි. බොහෝවිට නරඹන්නන් කෞතුකාගාරයක හොඳ/නරක තීරණය කරන්නේ එයින් තමන්ට ලබාගත හැකි දැනුම මත පදනම්ව ය. එබැවින් කෞතුකාගාරයක දැක්ම, මෙහෙවර මෙන් ම නරඹන්නන්ගේ ආකර්ෂණය දිනාගන්නා අයුරින් ස්වකීය කෞතුක වස්තූන් අර්ථකථනය කිරීම සහ ප්‍රදර්ශනයට ඉදිරිපත් කර තිබීම ප්‍රමුඛ විය යුතුය. ඒ අනුව මෙම ලිපිය මඟින් මහනුවර දිස්ත්‍රික්කයේ ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය පිළිබඳව ස්වාධීන නිරීක්ෂණයකින් ලබාගත් තොරතුරු ඉදිරිපත් කර ඇත. නරඹන්නන්ගේ ආකර්ෂණය දිනා ගත හැකි පරිදි එම කෞතුකාගාරයේ ප්‍රදර්ශිත කෞතුක වස්තු සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර තිබෙන 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන' ක්‍රියාමාර්ග සම්බන්ධයෙන් ස්වාධීන අධ්‍යයනයක් සිදුකිරීම වත්මන් පර්යේෂණයෙහි අරමුණයි.

ක්‍රමවේදය

මෙහි දී අධ්‍යයන ක්‍රමවේදය වශයෙන් පුස්තකාල අධ්‍යයනය සහ ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනය යන ක්‍රමවේද භාවිත කෙරිණි. ඒ අනුව පුස්තකාල අධ්‍යයනය ඔස්සේ සාහිත්‍ය විමර්ශනයට අදාළ තොරතුරු එක්රැස් කරන ලදී. පුස්තකාල පරිහරණය කොට කෞතුකාගාර විද්‍යාව, කෞතුකාගාර වර්ග, කෞතුක වස්තු ප්‍රදර්ශන සහ අර්ථකථන මූලධර්ම සම්බන්ධයෙන් පවතින තොරතුරු විමර්ශනය කරන ලදී. ක්ෂේත්‍ර

අධ්‍යයනය යටතේ මෙහි දී සිදුකරනු ලැබුවේ මහනුවර ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය නිරීක්ෂණයට ලක් කිරීමයි. ඒ අනුව එම කෞතුකාගාරයේ ප්‍රදර්ශනයට තබා තිබෙන කෞතුකවස්තු සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර තිබෙන 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන' ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව ස්වාධීන අධ්‍යයනයක් සිදු කරන ලදී. මීට අමතරව කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ උඩු මහලේ දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කර තිබෙන අංක පහළොව මැදිරිය ද නිරීක්ෂණයට ලක්කොට, මෙම කෞතුකාගාර දෙකෙහි එක ම ප්‍රස්තුතය නරඹන්නන්ට 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය' සම්බන්ධයෙන් අනුගමනය කර තිබෙන ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව සසඳන ලදී. වගු, රුක් සටහන් සහ ඡායාරූප භාවිතයෙන් තොරතුරු වර්ගීකරණය කළ අතර විශ්ලේෂණාත්මක හා සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයනය මඟින් අර්ථකථනයන් සිදු කෙරිණි.

සාකච්ඡාව

කෞතුකාගාරයක 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන' කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග විවිධත්වයකින් යුතුව භාවිත කරන්නේ සංස්කෘතික සංචාරකයන් මූලික කොට ගනිමිනි. එහි දී සංස්කෘතික සංචාරකයන් ප්‍රධාන වශයෙන් තිදෙනෙකු හඳුනාගත හැකි බවට M. Bywater (1993) දක්වයි.

1. Culturally Motivated (සංස්කෘතිකමය වශයෙන් අභිප්‍රේරණය වූ)
2. Culturally Inspired (සංස්කෘතිකමය වශයෙන් අවධි වූ)
3. Culturally Attracted (සංස්කෘතිකමය වශයෙන් ආකර්ෂණය වූ)

M. Bywater මෙම වර්ග කිරීම සිදුකර තිබෙන්නේ සංස්කෘතික සංචාරකයන්ගේ හැසිරීම පදනම් කොට ගෙන ය. මෙයින් පළමු පිරිස උරුමය සම්බන්ධයෙන් ඉතා සංවේදී අය වේ. ප්‍රතිශතයක් ලෙස ගත්විට මෙම කාණ්ඩයට අයත් සංචාරකයන් සීමිතය. රටකට ආර්ථිකමය වශයෙන් මෙවැනි සංචාරකයන්ගේ පැමිණීම ඉතා වැදගත් වන අතර සංස්කෘතික ක්ෂේත්‍රවලට මොවුන් ගෙන් සිදුවන අහිතකර බලපෑම් ඉතා අවම ය. ඉහත දැක්වූ දෙවන කාණ්ඩයට අයත් සංචාරකයෝ පළමු කාණ්ඩයට සාපේක්ෂව උරුමයන් කෙරෙහි සංවේදී බවින් අඩු අය වෙති. ප්‍රමාණාත්මක බවින් ද පළමු පිරිසට වඩා වැඩි ය. මොවුන් ගෙන් වැඩි බලපෑමක් ඇත්තේ ජනප්‍රිය සංස්කෘතික ක්ෂේත්‍රවලට ය. ලොව වැඩි ම සංචාරකයන් පිරිසක් අයත් වන්නේ ඉහත දක්වා ඇති තෙවන කාණ්ඩයටයි. මොවුහු උරුමයට ඉතා අඩු සංවේදී බවක් දක්වති. සාමූහිකව සංචාරයේ යෙදෙන අතර අධ්‍යාපනයට වඩා විනෝදය අරමුණු කර ගෙන සංචාරය කරති. මහජන කෞතුකාගාරයක් තුළ

කෞතුකවස්තු 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය' කිරීමේ දී මෙම කාණ්ඩ ත්‍රිත්වයට ම අයත් සංචාරකයන්ව සෑහීමකට පත්කළ යුතුය. එමනිසා කෞතුකවස්තු 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය' කිරීමේ දී එක් කාණ්ඩයකට අයත් සංචාරකයන්ව පමණක් ඉලක්ක කර ගනිමින් ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කරනවාට වඩා ඉහත දැක්වූ සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩ ත්‍රිත්වයට ම අයත් සංචාරකයන්ව ඉලක්ක කරමින් සමබරව කෞතුකවස්තු 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය' කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කළ යුතුය. කෙසේ නමුත් ඇතැම් විෂයීය කෞතුකාගාර මේ තත්ත්වයෙන් වෙනස්ව ඉහත එක් සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩයක් පමණක් ඉලක්ක කර ගනිමින් පවත්වා ගෙන යන ආකාරය ද හඳුනාගත හැකිය. වත්මන් අධ්‍යයනයට පදනම්ව ඇත්තේ ද එවැනි කෞතුකාගාරයකි.

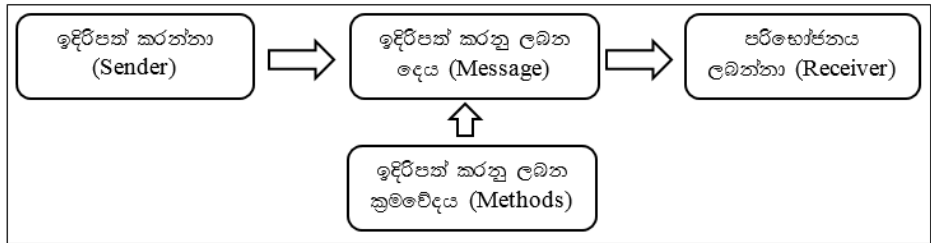
කෞතුක භාණ්ඩ විධිමත් ලෙස ප්‍රදර්ශනය කිරීම කෞතුකාගාරයක වැදගත් කාර්යයකි. කෞතුකාගාර විද්‍යාවට අනුව කෞතුකාගාරයක ඉතාම වැදගත් මෙන්ම අර්ථවත් කාර්යය වන්නේ ප්‍රදර්ශන අවස්ථාවයි (ජයවර්ධන, 2018). වර්ෂ 1962 දී ජාත්‍යන්තර කෞතුකාගාර සංවිධානය කෞතුකාගාර වර්ගීකරණයට අදාළව කරුණු දීර්ඝව සාකච්ඡා කොට කෞතුකාගාර වර්ග හතක් හඳුනාගෙන තිබේ. කලා, ඉතිහාස හා පුරාවිද්‍යා, මානවවංශ විද්‍යා, ස්වභාවික ඉතිහාසය, විද්‍යා හා තාක්ෂණික, ප්‍රාදේශීය කෞතුකාගාර, විෂයීය කෞතුකාගාර යනුවෙනි (ජයවර්ධන, 2018). වත්මන් අධ්‍යයනයට පාදක වන ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය අයත් වන්නේ මෙයින් අවසන් වර්ගය වන විෂයීය කෞතුකාගාර වර්ගයට ය. ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය කෘෂි කෞතුකාගාරයකි. එමඟින් මෙරට සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකාර්මාන්තයට අදාළ දැනුම ඉදිරිපත් කෙරේ.

2004 වර්ෂයේ දී ගන්නෝරුව කෘෂිකර්ම සංකීර්ණය ගන්නෝරුව කෘෂි තාක්ෂණ උද්‍යානය ලෙස පරිවර්තනය කරන ලදී. 2016 වර්ෂයේ දී ජාතික කෘෂිකර්ම තොරතුරු හා සන්නිවේදන මධ්‍යස්ථානය (NAICC) බිහි විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 2016 වසරේ සිට ජාතික කෘෂිකර්ම තොරතුරු හා සන්නිවේදන මධ්‍යස්ථානය යටතේ ගන්නෝරුව කෘෂි තාක්ෂණික උද්‍යානය වෙතම ඒකකයක් ලෙස ක්‍රියාත්මක වන්නට විය. මෙය මෙරට කෘෂි තාක්ෂණ උද්‍යාන සහ කෘෂිකර්ම ප්‍රදර්ශන කළමනාකරණය සඳහා වගකීම් දරණ ආයතනය ලෙස ක්‍රියාත්මක වෙයි. ගන්නෝරුව ජාතික කෘෂිකර්ම තොරතුරු හා සන්නිවේදන මධ්‍යස්ථානයට (NAICC) සම්බන්ධ ආයතන ගණනාවක් තිබේ. ආදර්ශ ගෙවත්ත, බිම්මල් ඒකකය, පටක රෝපණ ඒකකය, පළිබෝධ සහ රෝග ඒකක, පැළෑටි නිරෝධායන ඒකකය ආදිය ඊට නිදසුන් කිහිපයකි. ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය අයත් වන්නේ ද මේ යටතට ය. මෙම කෘෂි කෞතුකාගාරය පිහිටා තිබෙන්නේ ගන්නෝරුව කෘෂි

උද්‍යානය ඉදිරිපිට ඇති කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුවේ උද්‍යාන බෝග පර්යේෂණ හා සංවර්ධන ආයතනය අසල ය.

වත්මන් අධ්‍යයනයෙහි අධ්‍යයන ක්ෂේත්‍රය වූ මෙම ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය නැරඹීමට පැමිණෙන සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩය පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීමේ දී ඉහත දැක්වූ සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩ ත්‍රිත්වය අතුරින් පළමු කාණ්ඩයට අයත් සංචාරකයන් මෙය නැරඹීමට පැමිණෙන බවට නිරීක්ෂණය විය. ඉහත දෙවන කාණ්ඩයට අයත් සංචාරකයන්ගේ නැරඹීමට ලක්වීමට තරම් මෙම කෞතුකාගාරය ප්‍රසිද්ධ වූවක් නොවේ. තෙවන කාණ්ඩයට අයත් සංචාරකයන් අධ්‍යාපනයට වඩා විනෝදය අරමුණු කර ගත් පිරිසක් බැවින් ඔවුන්ගේ නැරඹීමට ද මෙම කෞතුකාගාරය හසුනොවන බවට නිගමනය කළ හැකිය. මන්ද මෙම කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ අධ්‍යාපනික දැනුමක් ලබා දීමට මිස විනෝදාස්වාදය සඳහා කිසිදු ‘ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය’ කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගයක් අනුගමනය කර නොමැති බැවිනි. එබැවින් ශ්‍රී ලාංකේය පැරණි කෘෂි තාක්ෂණය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමට උනන්දුවක් දක්වන ඉහත පළමු කාණ්ඩයට අයත් උරුමය කෙරෙහි ඉතා සංවේදී සංචාරකයන්ගේ නැරඹීමට ලක්වන කෞතුකාගාරයක් වශයෙන් ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය වත්මන් පර්යේෂණය මඟින් හඳුන්වාදිය හැකිය. මෙය මෙම කෞතුකාගාරයේ ‘දැක්ම’ මඟින් ද තහවුරු වේ. “පවුලේ පෝෂණය හා ආහාර සුරක්ෂිතභාවය රැක, විදියේ ගනුදෙනුව අවම කරමින් පවුලේ ආර්ථිකය ක්‍රමානුකූලව ශක්තිමත් කරයි” යන්න මෙම කෘෂි කෞතුකාගාරයේ ‘දැක්ම’ විය. ඒ අනුව එහි අරමුණ වී තිබෙන්නේ ගන්නෝරුව කෘෂි පර්යේෂණායතනයේ ‘දැක්ම’ සමඟ ඒකාබද්ධ වෙමින් කෘෂි හා ආහාර සුරක්ෂිතභාවය, අතීත කෘෂිකාර්මික තාක්ෂණය හා ලාංකේය කෘෂි උරුමය පිළිබඳ අවබෝධයක් ස්වකීය නරඹන්නන්ට ලබා දීමයි. මොවුන්ගේ එම දැක්ම අනුව ද දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳ සංවේදිතාවක් හා උනන්දුවක් පවතින සංචාරකයන්ගේ නැරඹීමට පමණක් මෙය බඳුන් වන බවට පෙන්වාදිය හැකිය.

උරුමය සංචාරකයන්ට ඉදිරිපත් කිරීමේ දී එය අයත් සංස්කෘතියට ගැලපෙන ලෙස ඉදිරිපත් කළ යුතුය. උරුමය සම්බන්ධ ඉදිරිපත් කිරීමක් සිදුකිරීමේ දී පහත සන්දර්භය වැදගත් වේ.

මෙම සන්දර්භය ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ සැලකිල්ලට ගෙන තිබේ. එහි දී ඔවුන් දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳ සංවේදී ස්වකීය නරඹන්නන්ව කෘෂිකර්ම කිරීමට විවිධ ක්‍රමවේද අනුගමනය කරමින් තොරතුරු සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට කටයුතු යොදා තිබෙනු නිරීක්ෂණය විය.

ස්මාරක හා ස්ථාන සඳහා වූ අන්තර්ජාතික කවුන්සිලය (ICOMOS) මගින් 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය (2008)' සම්බන්ධයෙන් ප්‍රඥප්තියක් නිර්මාණය කොට ඉදිරිපත් කර තිබේ. එම ප්‍රඥප්තිය තුළ 'ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය කිරීම' යන්න නිර්වචනය කර ඇත. ඊට අනුව අර්ථකථනය කිරීම යනු මහජන දැනුම්වත්භාවය ඉහළ නැංවීමට සහ සංස්කෘතික උරුමයන් පිළිබඳ අවබෝධය වැඩි දියුණු කිරීමට යොදාගනු ලබන ක්‍රියාදාමයන් ය. ඉදිරිපත් කිරීමක් ලෙස එම ප්‍රඥප්තිය තුළ හඳුන්වා තිබෙන්නේ තොරතුරු ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා තොරතුරු ප්‍රවේසම් සහගතව අර්ථකථනාත්මක ක්‍රමවේදයන් ඔස්සේ සංවිධානාත්මකව සන්නිවේදනය කිරීමක් ලෙස ය (The ICOMOS Charter, 2008, p. 4). 2008 ICOMOS ප්‍රඥප්තියට අනුව අර්ථකථනය කිරීමක් හා ඉදිරිපත් කිරීමක් ප්‍රධාන මූලධර්ම හතක් අනුව සිදුවිය යුතුය. ඒවා නම්,

1. ප්‍රවේශය සහ අවබෝධය (Access and understanding)
2. තොරතුරු මූලාශ්‍රයෝ (Information Sources)
3. සැකසීම සහ සන්දර්භය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම (Attention to setting and context)
4. නත්‍යතාව සුරැකීම (Preservation of Authenticity)
5. තිරසාරත්වය සඳහා සැලසුම් (Planning for Sustainability)

6. ඇතුළත් කිරීම සඳහා සැලකිලිමත් වීම (Concern for Inclusiveness)
7. පර්යේෂණ, පුහුණුව සහ ඇගයීමේ වැදගත්කම (Importance of Research, Training and Evaluation) (The ICOMOS Charter, 2008, p. 5)

මෙම මූලධර්ම හතර ගන්නොරුව කෞතුකාගාරය තුළ අනුගමනය කර තිබෙන ආකාරය පිළිබඳව අධ්‍යයනය කෙරුණි. ප්‍රවේශ සහ අවබෝධය උරුම ක්ෂේත්‍රයක් සම්බන්ධයෙන් ඉතා වැදගත් වේ. කෞතුකාගාරයක දී අදාළ කෞතුක වස්තුව අර්ථකථනය සහ ඉදිරිපත් කිරීමේ දී එය නරඹන්නාට පැහැදිලි අවබෝධයක් ලැබෙන ආකාරයට සිදුකළ යුතුය. එමෙන්ම කෞතුක භාණ්ඩ විස්තර කිරීමට යොදාගන්නා සියලුම ලේඛල පහසුවෙන් කියවා තේරුම්ගත හැකි වචන යොදා සකස් කළ යුතුය (ද සිල්වා, 2016). මෙම පළමු මූලධර්මය කෙරෙහි ගන්නොරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය දැඩි අවධානයක් යොමුකර තිබෙනු නිරීක්ෂණය විය. ඔවුන් ස්වකීය නරඹන්නන්ට දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳ උපරිම දැනුමක් හා අවබෝධයක් ලබා දීමට කටයුතු කර ඇත. සිංහල, දෙමළ හා ඉංග්‍රීසි යන භාෂා මාධ්‍යය ත්‍රිත්වයෙන් ම කෞතුක භාණ්ඩ සරලව විස්තර කොට ලේඛල ප්‍රදර්ශනය. ජනවාර්ගික හේදයකින් තොරව කෘෂි උරුමය පිළිබඳව උනන්දු වන අයෙකුට ප්‍රවේශතාවක් හා අවබෝධයක් ලබාදීමට ගන්නොරුව කෘෂි කෞතුකාගාර නිලධාරීන් කටයුතු කර තිබෙන බව එයින් පැහැදිලි වේ.

තොරතුරු හැකිතාක් විවිධ මූලාශ්‍රයවලින් ගෙන නව්‍යතාවයකින් ඉදිරිපත් කිරීම වැදගත් වේ. එනම්, යාවත්කාලීන වූ දැනුමක් ඉදිරිපත් කළ යුතු බවට ඉහත ප්‍රඥප්තියේ දෙවන මූලධර්මයෙන් කියැවේ. ඊට ගරුකරමින් ගන්නොරුව කෞතුකාගාරය තුළ දේශීය කෘෂි කර්මාන්තය, කමත් භාෂාව, කෘෂි උපකරණ ආදිය පිළිබඳ තොරතුරු යාවත්කාලීන ක්‍රමෝපායන් උපයෝගී කර ගෙන ඉදිරිපත් කොට තිබේ. වී බිස්ස, කුරක්කන් බිස්ස, පිදුරු බිස්ස, පිදුරු පන්දලම, ඉඟුරු කොටුව ආදී අපේ පැරණි කෘෂිකාර්මික ඉදිකිරීම්වල ආකෘති කෞතුකාගාර ප්‍රවේශය ආශ්‍රිතව එළිමහන් නැරඹුම් මධ්‍යස්ථානයක ස්වරූපයෙන් ඉදිකර තිබීම, නරඹන්නන්ට විස්තර ඉදිරිපත් කිරීමට දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳව මෙන් ම නූතන කෘෂි තාක්ෂණික දියුණුව පිළිබඳව දැනුම්වත් බවක් ඇති කෞතුකාගාර නිලධාරීන්ගේ යොදවා තිබීම මෙම දෙවන මූලධර්මය ගරු කිරීමට අදාළ නිදසුන් වේ.

තෙවන මූලධර්මය වන්නේ සැකසීම සහ සන්දර්භය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමයි. මෙහි දී ගති ලක්ෂණ අවබෝධයකින් ඉදිරිපත් කළ යුතුය. ගන්නොරුව කෞතුකාගාරය තුළ අංශ කිහිපයකට බෙදා ගොඩනැගිල්ල මනා ලෙස සැලසුම්

කොට කෞතුක වස්තු ප්‍රදර්ශනය කොට තිබේ. ඒ අනුව දෙමහල් ගොඩනැගිල්ලේ පහත මහලේ ගොවිතැන් කිරීමට භාවිත කෘෂි උපකරණ ද ඉහළ මහලේ වී වර්ග, වී මැනීමේ දී භාවිත උපකරණ සහ මුළුතැන්ගේ උපකරණ අදිය ප්‍රදර්ශනය කොට ඇත.

කෞතුක වස්තු ප්‍රදර්ශනය කිරීමේ දී තත්‍යතාවය වැදගත් වේ. සෑම කෞතුක භාණ්ඩයක්ම සත්‍ය, ත්‍රිධාවිස්තෘත භාණ්ඩයක් වන අතර එම භාණ්ඩ ඉතා වැදගත් දෘශ්‍ය අධ්‍යාපන ආධාරක වශයෙන් අද පිළිගැනේ (ද සිල්වා, 2016). ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය තුළ ද මෙම මූලධර්මයට ගරුකරමින් ප්‍රදර්ශිත කෘෂි උපකරණ, කෘෂි බීජ ආදිය තත්‍යතාවයෙන් යුක්තව ඉදිරිපත් කර තිබේ. ඒ අනුව මෙම කෞතුකාගාරය නැරඹීමට පැමිණෙන සිසුන්ට එම භාණ්ඩ අධ්‍යාපන ආධාරක වශයෙන් වැදගත් වේ.

තිරසාරත්වය කෞතුකාගාරයක් සම්බන්ධයෙන් ඉතා වැදගත් ය. ක්ෂේත්‍රයෙහි භෞතික, පාරිසරික, සංස්කෘතික පැවැත්ම කෙරෙහි මෙහි දී සැලකිලිමත් විය යුතුය. සැමවිටම ක්ෂේත්‍රයේ, එය භාවිත ප්‍රජාවගේ, එයින් ප්‍රතිලාභ ලබන්නන්ගේ, අනුග්‍රහකයන්ගේ යහපැවැත්ම පිළිබඳව කල්පනාකාරී විය යුතුය. ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය තුළ ද ප්‍රවේශ ආශ්‍රිතව පාවහන් ගළවා ඇතුළු වීමට උපදෙස් ලබා දීමෙන් සහ කෞතුකවස්තු ඇල්ලීමෙන් වළකින ලෙසට උපදෙස් ලබා දීමෙන් මේ පිළිබඳව අවධානය යොමු කර තිබේ. ප්‍රධාන භාෂා ත්‍රිත්වයෙන් ම කෞතුකාගාරය නැරඹීමට සම්බන්ධ උපදෙස් පුවරු ප්‍රදර්ශනය කර තිබේ.

ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය සම්බන්ධයෙන් 'ඇතුළත් කිරීම සඳහා සැලකිලිමත් වීම' නමැති හයවැනි මූලධර්මය වැදගත් වන්නේ මෙයට පැමිණෙන්නේ හුදෙක් දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳ උනන්දුවක් සහිත නරඹන්නන් වන බැවිනි. ඔවුන් **Bywater** නමැත්තා ඉදිරිපත් කර තිබෙන සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩ ත්‍රිත්වයෙන් පළමු කාණ්ඩයට අයත් පිරිස ය. මොවුන් උරුමය පිළිබඳව ඉතා සංවේදී අය වේ. එනිසා ප්‍රවේශ වීමේ දී ම දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් විත්තාකාර්ශනයක් ඇති වන පරිදි වී බීජ, කුරක්කන් බීජ, පිදුරු බීජ, පිදුරු පන්දලම, ඉඟුරු කොටුව ආදී අපේ පැරණි කෘෂිකාර්මික ඉදිකිරීම්වල ආකෘති කෞතුකාගාර ප්‍රවේශය ආශ්‍රිතව එළිමහන් නැරඹුම් මධ්‍යස්ථානයක ස්වරූපයෙන් ඉදිකර තිබේ. එය ලාංකේය පැරණි කෘෂි සමාජ පිළිබඳ විත්තරූප මවා ගැනීමට මහඟු පිටිවහලකි.

ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය නැරඹීම මඟින් පැරණි කෘෂි තාක්ෂණය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගන්නවා සේ ම නූතන කෘෂි කර්මාන්තයේ දියුණුව, නූතන කෘෂි

තාක්ෂණික ක්‍රමවේද පිළිබඳ අවබෝධයක් ද මේ ආසන්නයේ ම පිහිටා ඇති ගන්නෝරුව කෘෂි පර්යේෂණ ආයතනයට ගොස් ලබා ගැනීමේ හැකියාව ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය නරඹන්නන්ට තිබේ. එය ඉහත දැක්වූ ප්‍රඥප්තියෙහි හත්වන මූලධර්මය අනුගමනය කිරීමකි. නූතන කෘෂි තාක්ෂණය මඟින් නිෂ්පාදිත බෝග වර්ග අලෙවි සැලැස්ම මිල දී ගෙන යාමට අවස්ථාව උදා වේ.

ෆ්‍රීමන් ටිල්ඩන් (Freeman Tilden) පුරාවිද්‍යාව තුළ අර්ථකථනයේ පියා වශයෙන් සැලකෙයි. ඔහු වර්ෂ 1957 දී “Heritage Interpretation” (උරුම අර්ථ නිරූපණය) යනුවෙන් කෘතියක් ප්‍රකාශයට පත්කොට උරුමයක් ඉදිරිපත් කිරීමේ දී මුල් කරගත යුතු මූලධර්ම 6ක් දක්වා ඇත. ඒ අතුරින් ඔහු දක්වන වැදගත් මූලධර්මයක් වන්නේ ‘ඉදිරිපත් කිරීමක් සියලු වයස් කාණ්ඩවලට ගැලපෙන ආකාරයෙන් සිදුකළ යුතුය’ යන්නයි. ඒ අනුව බාල, තරුණ, මහලු ආදී ඕනෑම වයස් කාණ්ඩයකට අයත් නරඹන්නෙකුට ගැලපෙන ලෙස ඉදිරිපත් කිරීම සිදුකළ යුතුය. මෙම මූලධර්මය ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ ද අනුගමනය කර ඇත. බාල, තරුණ, මහලු යන සෑම වයස් කාණ්ඩයකම නරඹන්නන් මෙම කෞතුකාගාරයට පැමිණේ. විශේෂයෙන් ම ලංකාවේ විවිධ ප්‍රදේශවල පාසල්වලින් ගන්නෝරුව කෘෂි පර්යේෂණ ආයතනය නැරඹීමට පැමිණෙන අතර ඔවුන් මෙම කෞතුකාගාරය නැරඹීමට ද සම්බන්ධ වේ. එහි දී පාසල් සිසුන්ට ද පැරණි කෘෂි සමාජය පිළිබඳ උනන්දුවක් ඇති වන ආකාරයෙන් ආකර්ෂණීයව උපරිම දැනුමක් ලැබෙන පරිදි කෞතුක වස්තු ප්‍රදර්ශනය කර තිබීම මෙම කෞතුකාගාරයට වැදගත් වේ. ඒ අනුව මෙහි විවිධ ආකෘති, සිතුවම් හා ඡායාරූප යොදාගෙන තොරතුරු සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට කටයුතු කර ඇත. එමඟින් ඕනෑම වයස් කාණ්ඩයක අයෙකුට පහසුවෙන් ප්‍රකාශිත ප්‍රස්තුතය අවබෝධ කර ගැනීමේ හැකියාව ලැබේ. දියහොල්මන, වී බිසි, පැරණි ස්වරූපයේ මුළුතැන්ගෙය ආදිය ඉදිරිපත් කර තිබෙන ආකාරය මෙයට නිදසුන් වේ.

අර්ථකථනයන් කිරීමේ දී අනුගමනය කළ යුතු බවට ෆ්‍රීමන් ටිල්ඩන් අවධාරණය කරන වැදගත් මූලධර්මයක් වන්නේ “The chief aim of Interpretation is not instruction, but provocation” යන්නයි. මෙයින් ඔහු අදහස් කරන්නේ අර්ථකථනයෙහි අරමුණ වන්නේ කෙනෙකුට උපදෙස් දීම නොවේ යන්නය. ඉදිරිපත් කිරීමකින් නරඹන්නාව ඇවිස්සීමකට, පෙළඹවීමකට ලක්කළ යුතුය. මෙය ඉතා හොඳින් ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය අනුගමනය කර තිබේ. ප්‍රවේශ වීමේ දී ම දේශීය කෘෂිකර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් විත්තාකාර්ශනයක් ඇති වන පරිදි වී බිස්ස, කුරක්කන් බිස්ස, පිදුරු බිස්ස, පිදුරු පන්දලම, ඉගුරු කොටුව ආදී

අපේ පැරණි කෘෂිකාර්මික ඉදිකිරීම්වල ආකෘති කෞතුකාගාර ප්‍රවේශය ආශ්‍රිතව එළිමහන් නැරඹුම් මධ්‍යස්ථානයක ස්වරූපයෙන් ඉදිකර තිබීමෙන් එය දකින අයව මෙය නැරඹීම කෙරෙහි පෙළඹවීමක් ඇති කරවයි.

“Interpretation should aim to present a whole rather than a part, and must address itself to the whole man rather than any phase” යන්න විල්ඩන් අවධාරණය කරන වැදගත් උපායමාර්ගයකි. මෙහි දී සැමවිට ම අතීතයේ සිට වර්තමානය දක්වා පවතින සම්බන්ධතාවය ඉදිරිපත් කිරීම කෙරෙහි සැලකිලිමත් විය යුතුය. මෙම උපායමාර්ගය සැලකිල්ලට ගනිමින් ගන්නොරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ ද අතීතයේ සිට වර්තමානය දක්වා ම භාවිත කෘෂි උපකරණ සහ කෘෂි තාක්ෂණය වටහාගත හැකි පරිදි ආකෘති, සිතුවම්, ඡායාරූප ආදී සම්ප්‍රේෂණ මාධ්‍ය භාවිතයෙන් ඒවා පිළිබඳව ඉදිරිපත් කිරීම් සිදුකර තිබේ. මේවා ඇසුරින් මෙරට කෘෂිකර්මාන්තය සාම්ප්‍රදායික මට්ටමේ සිට අද දක්වා විකාශනය වූ ආකාරය පිළිබඳව වටහාගත හැකිය.

තිමෝති ඇම්බ්‍රසස් (Timothy Ambrusse) විසින් ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ උපාය මාර්ග ක්‍රමවේද ප්‍රධාන කොටස් දෙකකට බෙදා දක්වයි.

1. ස්වීතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රම: විෂය මූලික ඉදිරිපත් කිරීම් (Objective Presentation), ආකෘති (Models), සිතුවම් (Drawings), ඡායාරූප (Photos), සන්ධාන කුටි/ඩයොරාම (Diorama)
2. ගතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රම: ශබ්ද මාර්ගෝපදේශ (Sound Guides), විනුපටි සහ වීඩියෝ දර්ශන (Films, Video and slides), ක්‍රියාකාරී ආකෘති (Working Models), අන්තර් ක්‍රියාකාරී ඉදිරිපත් කිරීම් (Interactive Presentations), දේශන සහ පුද්ගලික මාර්ගෝපදේශන (Lectures and Personal guides).

තිමෝති ඇම්බ්‍රසස් දැක්වූ ඉහත උපායමාර්ග ක්‍රමවේද දෙවර්ගය අතුරින් ගන්නොරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය තුළ අනුගමනය කර තිබෙන්නේ ස්වීතික ලැයිස්තුවේ දැක්වෙන උපායමාර්ග පමණි. කෘෂිකර්මාන්තය විෂය කරගත් මෙම කෞතුකාගාරය තුළ කෘෂිකර්මාන්තයේ දී භාවිත උපකරණ සැබෑ ලෙසින් ම ප්‍රදර්ශනයට තබා තිබුණි. වැව ආශ්‍රිත වගා රටාව නිරූපිත ආකෘතිය, හේන් පැලක ආකෘතිය, පැරණි මුළුතැන්ගෙයක ආකෘතිය, ගවයන් යොදා සීසාන ආකෘතිය ආදී ආකෘති (Models) රැසක් ම මෙහි ප්‍රදර්ශනය. ගවයන් යොදා ගෙන සීසාන ආකාරය, කුඹුරේ නියර

බඳින හා මඩ පෙරළන ආකාරය, කරක් ගෙඩිය භාවිතයෙන් මසුන් අල්ලන ආකාරය ආදිය දැක්වෙන සිතුවම් සහ ඡායාරූප ද මෙහි ඉදිරිපත් කිරීමේ සහ අර්ථකථනය කිරීමේ උපායමාර්ග ලෙස යොදා ගෙන ඇත. නරඹන්නන්ට කමත් භාෂාව පිළිබඳව, ගන්නෝරුව කෘෂි පර්යේෂණ ආයතනය පිළිබඳව තොරතුරු ඇතුළත් අත්පත්‍රිකා කිහිපයක්ම මෙම කෞතුකාගාරය මඟින් ලබා දෙයි. එය නරඹන්නාට පැරණි කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳව තවදුරටත් උනන්දුවීමට උත්තේජනයකි.

නිගමන හා නිර්දේශ

ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය නැරඹීමට පැමිණෙන්නේ හුදෙක් මෙරට සාම්ප්‍රදායික කෘෂිකර්මාන්තය පිළිබඳව උනන්දුවක් දක්වන පිරිස් ය. ඒ අනුව එම පිරිස M. Bywater (1993) ඉදිරිපත් කරන සංස්කෘතික සංචාරක කාණ්ඩ තුනෙන් උරුමය පිළිබඳ ඉතා සංවේදී Culturally Motivated (සංස්කෘතිකමය වශයෙන් අභිප්‍රේරණය වූ) නමැති පළමු කාණ්ඩයට අයත් පිරිසක් බවට පෙන්වාදිය හැකිය. ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරය, විෂයීය කෞතුකාගාර වර්ගයට අයත් කෞතුකාගාරයකි. ඒ තුළ කෞතුකවස්තු ‘ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන’ ක්‍රියාමාර්ග ස්වකීය විෂයට හා දැක්මට ගැලපෙන අයුරින් ප්‍රශස්තව අනුගමනය කර තිබෙන බවට නිරීක්ෂණය විය. කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ උඩු මහලේ ඇති දේශීය කෘෂිකර්මාන්තයට සම්බන්ධ අංක 15 මැදිරියේ කෞතුකවස්තු ‘ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන’ ක්‍රියාමාර්ග සමඟ සැසඳීමේ දී ඒ හා සමානව ම මෙම කෞතුකාගාරයෙහි ද එකී ක්‍රියාමාර්ග අනුගමනය කර ඇත. තිමෝති ඇම්බෘස් දක්වන ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ උපායමාර්ග දෙවර්ගය ම කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ අංක 15 මැදිරියේ කෞතුකවස්තු ‘ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන’ කිරීමට යොදා ගෙන ඇති නමුත් ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය තුළ යොදා ගෙන තිබෙන්නේ ස්ථිතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ උපායමාර්ග පමණි. ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය සම්බන්ධයෙන් සිදුකළ වත්මන් අධ්‍යයනය මඟින් හඳුනාගත් දුර්වලතාවයක් ලෙසට තිමෝති ඇම්බෘස් දක්වා ඇති ගතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රමවේද ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය තුළ යොදා නොගැනීම පෙන්වාදිය හැකිය. මෙහි දී කොළඹ ජාතික කෞතුකාගාරයේ අංක 15 මැදිරියෙහි අපේ පැරැණිතන්, කුඹුරුවල වගා හානි කිරීමට එන පක්ෂීන්, මීයන් වැනි කුඩා සතුන්ව එළවීමට නිර්මාණය කරන ‘දියහොල්ලන’ නමින් හඳුන්වන උපකරණය සජීවීව ක්‍රියාකරන ආකාරයෙන් නරඹන්නාට ඉදිරිපත් කර තිබේ. එය තිමෝති ඇම්බෘස්ගේ ගතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රමවේද යටතේ එන ක්‍රියාකාරී ආකෘති (Working Models)

යොදා ගැනීමකි. ගන්නෝරුව කෞතුකාගාරය තුළ ද ඒ ආකාරයට තිමෝති ඇම්බෘස්ගේ ගතික ඉදිරිපත් කිරීමේ හා අර්ථකථනය කිරීමේ ක්‍රමවේද යටතේ එන ශබ්ද මාර්ගෝපදේශ (Sound Guides), විනුපටි සහ විඩියෝ දර්ශන (Films, Video and slides), ක්‍රියාකාරී ආකෘති (Working Models), අන්තර් ක්‍රියාකාරී ඉදිරිපත් කිරීම් (Interactive Presentations), දේශන සහ පුද්ගලික මාර්ගෝපදේශන (Lectures and Personal guides) යන ක්‍රමවේද අනුගමන කිරීම මගින් ස්වකීය නරඹන්නන්ට පිරිපුන් අවබෝධයක් මෙන්ම වින්දනීය අත්දැකීමක් ලබා දීමට හැකිවනු ඇත.

ස්තූතිය

කෞතුකාගාරයක දී නරඹන්නන් වෙනුවෙන් උරුමය ‘ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථනය’ කිරීමේ දී අනුගමනය කරනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව කියාදෙමින් ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරයේ අනුගමනය කර ඇති ‘ඉදිරිපත් කිරීම හා අර්ථකථන’ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීම සඳහා මා යොමුකළ පේරාදෙණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශයෙහි ජ්‍යෙෂ්ඨ කථිකාවාර්ය ආචාර්ය අරුණ රාජපක්ෂ මාගේ ගුරුතුමාට, ගන්නෝරුව කෘෂි තාක්ෂණ උද්‍යානයේ ප්‍රධානීන්ට, ගන්නෝරුව කෘෂි කෞතුකාගාරයේ ප්‍රධානීන්ට, එම කෞතුකාගාරය පිළිබඳව විස්තර කිරීමට එහි සිටි නිධාරීතුමියට බෙහෙවින් ස්තූතිවන්ත වෙමි.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

ද සිල්වා, පී.එච්.ඩී.එච්. (2016). **කෞතුකාගාර විද්‍යා මූලධර්ම**. එස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

ජයවර්ධන, සරත්චන්ද්‍ර. (2018). **ඉතිහාසය ඉගෙනීමට සහ ඉගැන්වීමට කෞතුකාගාර උපයෝගීකරණය**. සරසවි ප්‍රකාශකයෝ.

The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites. (2008). Canada.